

Discriminare și romi (II)

În Bulgaria, rromii se confruntă cu serioase dezavantaje în ceea ce privește accesul la o educație de calitate. O comparație a datelor a două recensăminte naționale desfășurate în 1991 și 2001 arată că numărul de rromi analfabeți a crescut de la 28.897 în 1991 la 46.406 în 2001. În jur de 70% din copiii rromi de vârstă școlară din Bulgaria urmează școli destinate romilor, ce se află în vecinătăți populate de rromi, izolate pe întreg cuprinsul țării. Calitatea educației în aceste școli nu a fost niciodată egală cu cea asigurată în școlile normale. Aceste școli destinate rromilor sunt de obicei supraaglomerate și sunt lipsite de dotări de bază. Orele nu se țin în mod regulat, iar unii absolvenți ai acestor școli cu greu pot să citească sau să scrie. Profesori necalificați, dotări sărăcicioase și prejudecăți rasiale ale autorităților școlare îndreptate împotriva rromilor reprezintă caracteristici ale educației primite în aceste școli. Acest fapt poate fi cu ușurință remarcat prin diferența izbitoare în ceea ce privește realizările școlare ale copiilor rromi din școlile rome de "ghetou" și cele ale colegilor din școlile ne-rome. S-a estimat că în Bulgaria în jur de 70% din copiii rromi urmează astfel de școli.

Doi frați rromi primesc de la un tribunal maghiar o compensație diminuată pentru că sunt considerați "primitivi". În noiembrie 2003, tribunalul orașului Szeged a acordat unor frați rromi, achitați într-un proces de crimă, o compensație diminuată, în valoare de 1,2 milioane de forinți fiecare (aproximativ 4.650 de Euro), după ce tribunalul i-a calificat drept "primitivi". Cei doi frați, care petrecuseră 15 luni în închisoare ca urmare a unor acuzații dovedite ulterior false, ceruseră despăgubiri în valoare de 2 milioane de forinți fiecare (aproximativ 7.750 de euro). Decizia tribunalului de a diminua compensația s-a bazat pe o constatare medicală în care cei doi erau calificați drept "mai primitivi decât media" și deci fuseseră afectați mai puțin decât media.

Pe 18 decembrie 2003, tribunalul regional Csongrád a decis că tribunalul orașului Szeged a greșit când a justificat acordarea compensației reduse către cei doi frați rromi pe baza calificării lor drept "primitivi", dar a menținut valoarea compensației la doar 1,2 milioane de forinți pentru fiecare. Justificarea tribunalului din Szeged a fost considerată de tribunalul Csongrád drept umiltoare, de aceea acesta din urmă a schimbat termenul de "primitiv" cu "simplu".

Femeile rome se confruntă cu o dublă discriminare. De cele mai multe ori ele sunt discriminate pe baze etnice, dar și de sex. Discriminarea și excluderea socială afectează mulți rromi, însă femeile rome li se încălcă mai frecvent drepturile, ele fiind afectate și de rasism, și de atitudini și manifestări sexiste. Sărăcia și marginalizarea economică, problemele de sănătate, analfabetismul și obligațiile tradiționale impuse de cultură afectează în mod disproporționat femeile rome.

Femeile rome sunt de cele mai multe ori acelea care au grijă de gospodărie, copii și alți membri ai familiei sau comunității. Suprasolicitate de aceste responsabilități și de nevoia de a avea un venit, femeile sunt adesea marginalizate economic. De multe ori, lipsa de securitate în ceea ce privește locuirea le face pe femeile rome să nu aibă autonomie economică, siguranță fizică și demnitate personală, marginalizându-le și



contribuind la feminizarea sărăciei și la continuarea subjugării lor sociale. Există, de asemenea, un decalaj substanțial între femeile și bărbații romi în ceea ce privește educația și participarea/conducerea politică.

Din anii 1970 până în 1990, guvernul cehoslovac a sterilizat în mod programatic femeile de etnie romă, ca urmare a politicilor de reducere a nivelului "ridicat, nesănătos" al nașterilor în rândul acestor femei. Deși aceste practici, potrivit rapoartelor, au fost oprite la jumătatea anilor '90, au existat indicații periodice potrivit cărora practica ar fi continuat până la sfârșitul anilor '90.

De la căderea comunismului, mai multe personalități politice au făcut afirmații în care își exprimau îngrijorarea față de rata crescută a nașterilor în rândul populației rome din Slovacia și susțineau existența unui impact negativ asupra Slovaciei, care ar putea fi eliminat prin scăderea acestei rate a nașterilor. Într-un discurs ce a avut loc în septembrie 2003, premierul slovac de atunci, Mečiar, a caracterizat rata crescută a nașterilor în rândul populației rome drept o amenințare pentru cetățenii slovaci, susținând că "rata [dintre populația romă și cea ne-romă] se va schimba în favoarea romilor. Iată de ce, dacă nu rezolvăm situația cu ei acum, o vor rezolva ei cu noi mai târziu".

21 iunie 2004, Budapesta, Ungaria; Strasbourg, Franța. Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC) a înaintat o plângere colectivă sub egida Cartei sociale europene revizuite, împotriva Italiei, pentru încălcarea continuă și sistematică a dreptului fundamental al romilor la locuință corespunzătoare.

Plângerea colectivă a ERRC afirmă că, din cauza construirii și menținerii, prin politici și practici curente, a lagărelor/taberelor sub-standard și segregate rasial pentru romi, ca și prin prisma politicilor și practicilor de evacuare forțată a romilor, a amenințărilor cu evacuarea forțată a romilor, a distrugerii și încălcării sistematice a proprietăților și construcțiilor romilor, fără a se ține seama de obligațiile Italiei față de legislația internațională, Italia încalcă Articolul 31 al Cartei sociale europene revizuite (dreptul la locuință corespunzătoare) precum și interzicerea discriminării prevăzută de Articolul E al Cartei revizuite.



Prin politici publice, romii sunt segregati de către autoritățile italiene. În spatele viziunii guvernului italian în privința romilor și a locuirii publice se află convingerea că romii sunt "nomazi". La sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, zece din cele douăsprezece regiuni ale Italiei au adoptat legi menite să "protejeze culturile nomade" prin construirea de lagăre izolate. Nu a existat nici o acțiune reală la nivel național sau la orice alt nivel pentru combaterea unor astfel de programe segregacioniste. În Italia, casele izolate ale romilor sunt aproape invariabil sub-standard, iar în anumite localități condițiile sunt atât de precare, încât prezintă un grad ridicat de risc în ceea ce privește sănătatea publică.

Plângerea colectivă a ERRC arată Comitetului european pentru drepturi sociale că, în ceea ce îi privește pe romi, autoritățile italiene nu au întreprins măsuri efective "pentru a preveni și reduce numărul celor fără locuințe, în sensul unei eliminări graduale" așa cum este prevăzut în Articolul 31(2) al Cartei revizuite. Plângerea colectivă a ERRC învinuiește, de asemenea, guvernul italian pentru că nu a luat măsuri adecvate pentru a compensa excluderea disproporționată a romilor de la acces la locuințe sociale și nici măcar nu a luat măsuri corespunzătoare pentru a afla dimensiunile acestui fenomen.

Plângerea este rezultatul a aproape patru ani de muncă ce a urmat publicării în 2000 de către ERRC a raportului de țară "țara lagărelor: Segregarea rasială a romilor din Italia".

Romii au venit în Europa ca o națiune unită prin limbă, cultură și origine, dar în grupuri mici și răspândite pe o arie mare. Prin urmare, romilor le-au lipsit mijloacele prin care alte populații și-au aparat interesele. Ei nu au avut putere politică sau militară, o religie a lor sau un teritoriu cu care să se identifice.

Rromii practicau ghicitul ca ocupație și foloseau blesteme pentru a se răzbuna (pentru că nu puteau folosi alte metode mai "convenționale"), astfel încât ei sunt asociați cu magia neagră, lucru deosebit de grav în societățile europene din evul mediu.

Toți rromii – unii mai mult, alții mai puțin – au păstrat tradiția "purității" și "impurității" din India, care impune păstrarea distanței față de gadje (ne-rromi) – lucru care în mod sigur a împiedicat comunicarea dintre rromi și restul populației. Gadje au fost văzuți ca "impuri" datorita modului lor de viața și ignoranței lor cu privire la codul celor "pure" și "impure".

Ne aflăm într-un cerc vicios de discriminare, lipsa de respect, lipsa de interes, lipsa de înțelegere de ambele părți.

În data de 15 iunie 1999, doisprezece copii romi din Ostrava (Republica Cehă), împreună cu părinții lor, cu sprijinul câtorva lideri romi și al unor organizații militante pentru drepturile omului și sub coordonarea ERRC, au depus o plângere la Curtea Constituțională a Republicii Cehe prin care doreau să atragă atenția asupra segregării și discriminării rasiale sistematice din școlile cehe și să obțină reparații pentru daunele cauzate de acestea. Plângerea a fost formulată împotriva directorilor a cinci școli speciale din Ostrava, Inspectoratului școlar Ostrava și Ministerului Învățământului. În ea se susținea faptul că practica generală și aplicarea regulamentelor în sistemul de învățământ special au dus la segregare și discriminare rasială, atât de facto cât și de jure, de pe urma acestora cei doisprezece petenți romi având de suferit.

Problema supra-reprezentării copiilor romi în școlile speciale cehe era de multă vreme cunoscută, mai mulți reprezentanți ai autorităților recunoscând aceste lucruri în diverse interviuri. Totuși, nici o reformă care să modifice substanțial starea de fapt nu a fost făcută. Cu mult înainte de 1989, autoritățile școlare cehe au înscris în școli speciale, în deplină cunoștință de cauză și în mod disproporționat, copii romi. Potrivit statisticilor oficiale, încă din 1984 jumătate din elevii romi erau înmatriculați în școli speciale. Continuarea aplicării pe scară largă de către instituțiile statului a acestei politici generatoare de discriminare arată gradul de toleranță față de negarea șanselor în domeniul educațional pentru mai multe generații de copii romi. Cei doisprezece copii romi din Ostrava și părinții lor care au adus cazul în justiție nu s-au mai arătat dispuși să accepte această situație discriminatorie.

Ostrava nu reprezintă însă un caz izolat. În Cehia, așa cum înșiși reprezentanții guvernului au recunoscut, aproximativ 75% din copiii romi sunt înmatriculați în școli speciale și cu mult peste jumătate din numărul elevilor școlilor speciale sunt romi.

Pe data de 20 octombrie 1999, Curtea Constituțională a decis să respingă cele douăsprezece cazuri. Printre altele, Curtea Constituțională a justificat această hotărâre prin aceea că acuzațiile de segregare și discriminare rasială ar fi fost nefondate. Curtea, recunoscând că "argumentele petenților sunt convingătoare", a decis că are autoritate să judece doar circumstanțele particulare ale fiecărui caz în parte, dar nu este competentă să ia în considerare dovezi ce demonstrează discriminarea rasială din Ostrava sau din Republica Cehă.

ERRC a considerat decizia Curții Constituționale ca fiind extrem de defectuoasă. După epuizarea mijloacelor legale prevăzute de legislația națională - adică nemaivând nici o altă instanță judecătorească cehă căreia să i se adreseze - pe data de 18 aprilie 2000, copiii romi și părinții lor, cu sprijinul ERRC, s-au adresat Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Procesul a început să aibă urmări în viața socială a Republicii Cehe. Faptul că un proces deschis împotriva autorităților a exercitat o așa presiune asupra acestora demonstrează că guvernul încearcă să remedieze situația și să adopte politici prin care să elimine segregarea din sistemul educațional.

În data de 21 iulie 1995, adolescentul rom Mario Goral a fost victima unui atac mortal al unui grup de *skinheads* în centrul orașului slovac Ziar nad Hronom. Aproximativ 30 de *skinheads* au cutreierat orașul în acea zi și au atacat mai mulți

tineri romi cu răngi și cuțite. Tânărul în vârstă de 18 ani Mario Goral a fost prins în casă înainte să poată fugi și a fost bătut până când și-a pierdut cunoștința. Doi skinheads au turnat apoi peste victimă un amestec de gaz și polistiren pe care îl pregătiseră anterior și i-au dat foc.

Tânărul a suferit arsuri de gradul doi și trei pe o suprafață de peste 60% din corp și a murit zece zile mai târziu, în data de 31 iulie 1995.

Doi skinheads au fost găsiți vinovați de un tribunal penal. Unul dintre ei a fost condamnat pentru crimă și comportament deviant, iar celălalt pentru comportament deviant și violență motivată rasial. Cei doi au fost condamnați la 7,5 respectiv 8 ani de închisoare.

În procesul civil ce a urmat, o instanță judecătorească a acordat părintelui victimei, nu doar reparațiile pecuniare reclamate, ci și compensații pentru suferința psihică provocată de pierderea nedreaptă a unui copil.

La sfârșitul lui septembrie 2003, presa internațională a relatat pe larg povestea unui caz de încălcare a drepturilor omului într-o comunitate de romi din România. Evenimentul, care a generat un grad neașteptat de atenție, se referea la o fată romă mai mică de 16 ani care a fugit din biserica unde tatăl său, un auto-declarat rege al romilor, o căsătorea cu un mire de 15 ani. Deși în mod evident înspăimântată, fata a fost în cele din urmă convinsă să se întoarcă la ceremonie și să continue căsătoria. Mariajul a devenit rapid un eveniment media internațional. CNN, BBC și câteva alte canale media importante au transmis știrea. Parțial ca urmare a atenției din partea mediei internaționale, autoritățile române au intervenit și au separat cuplul, fapt pentru care ERRC și multe alte organizații de drepturile omului au lăudat guvernul român.

În zilele următoare, au avut loc numeroase dezbatere despre drepturile omului și importanța diferențelor culturale. În România, vârsta minimă legală pentru căsătorie este de 16 ani, însă practica căsătoriei timpurii este obișnuită în unele comunități de romi.

Rata de mortalitate a copiilor în comunitățile romilor este de aproximativ 40 la mie și speranța de viață este de zece ori mai mică decât speranța de viață a majorității. Romii suferă în mod disproporționat de boli digestive, de boli de inimă și infecțioase, în legătură directă cu nutriția săracă și condițiile de viață; "lipsa de apă potabilă, de igienă și condițiile de viață sub-standard duc deseori la parazitoze și alte boli digestive infecțioase". Copiii romi suferă de avitaminoze, de malnutriție, de anemie, de distrofie și de rahitism în mai mare număr decât copiii de aceeași vârstă ne-romi. Copiii romi sunt de asemenea atinși de către HIV. Spre exemplu, în orașul Mizil, doctorii localnici au povestit reporterilor că ei cred că mai mult de jumătate din copiii romi din comunitate sunt HIV pozitiv.

În luna august 2000, trei copii romi au murit și mai mulți adulți au fost spitalizați după ce au băut apă contaminată din groapa de gunoi de la Pata Rat/ Cluj Napoca. Un număr semnificativ de romi care supraviețuiesc colectând materiale reciclabile din gropile de gunoi de la periferia altor mari orașe din toată România sunt expuși unor riscuri de îmbolnăvire asemănătoare.

Puținele proiecte destinate locuințelor finanțate și sprijinite de către autoritățile locale sunt degradante și urmează un model care încurajează segregarea. Spre exemplu, romii din Deva trăiesc în foste grajduri de porci, iar în Bacău romilor li s-au oferit ca "locuințe publice" garaje vechi aflate lângă groapa de gunoi.

După recunoașterea romilor ca minoritate națională s-a produs o creștere rapidă a activităților culturale ale acestei etnii. Cu ajutor financiar din partea guvernului



român, ONG-urile care se ocupă de situația rromilor și comunitățile de rromi au sponsorizat activ festivaluri și târguri tradiționale, concerte, expoziții de fotografie și numeroase publicații care includeau poezie, istorie, cultură și limbă aparținând rromilor. S-au pus bazele câtorva edituri ale romilor finanțate de surse private.

Totuși, accesul la cultură rămâne limitat pentru un număr ridicat de romi din cauza izolării, sărăciei și lipsei de informație.

După studii recente, 4,83% din romii din România nu posedă certificate de naștere în timp ce 4,18% din romii de peste 14 ani nu au buletine. Un membru rom al biroului Avocatului poporului a observat că "experții descriu lipsa certificatelor de naștere, a buletinelor și a certificatelor oficiale de căsătorie [printre romi] ca un fenomen de masă." Multe organizații naționale și internaționale s-au arătat îngrijorate de numărul din ce în ce mai mare de copii romi a căror naștere nu a fost înregistrată oficial și cărora le lipsește orice formă de identificare. În 1995, autoritățile abilitate cu protecția minorilor au raportat că mai bine de 2.500 dintre copiii instituționalizați în fiecare an (dintre care mulți sunt romi) nu posedă documente de identitate.

O analiză de piață efectuată în 1998 de către Comisia Națională pentru Statistică a arătat că numai 27,5% din rromii de vârstă potrivită pentru a fi angajați aveau loc de muncă, și că 71,1% din aceștia nu aveau o slujbă constantă; doar 0,8% erau angajați în industria privată. Din cei 27,5% romi cu loc de muncă, 51,4% erau muncitori calificați, în timp ce 45% nu aveau calificări și efectuau munci manuale sau necalificate. Doar 3,6% aveau slujbe care necesită un grad înalt de calificare sau educație superioară. În 1998 (la data studiului), UE estima ca numai 10% din populația rromă era angajată pe piața albă a muncii.

Procentul ridicat de șomaj este unul dintre factorii principali ai nivelului șocant de sărăcie printre romi: după România Integrated Household Survey, procentul de sărăcie printre romi în anul 1997 era de 79%, în comparație cu un procent de 31% pentru întreaga populație.

Au existat un număr de eforturi guvernamentale și non-guvernamentale de a îmbunătăți relațiile dintre forțele de poliție și comunitatea romilor. Pe 8 martie 2000, Jandarmeria Româna a semnat un Protocol de Parteneriat cu reprezentanți ai minorității romilor, protocol care dorește să sporească cooperarea și încrederea reciprocă. Principalele scopuri ale acestei cooperări vizează organizarea unui sistem eficient de comunicare între romi și jandarmi și crearea unor echipe speciale de negociatori care să prevină escaladarea conflictelor între romi și restul populației

Sentimentul popular anti-rrom este extrem de răspândit în România. Conform raportului "Etnobarometru" pentru anul 2000, 38,8% din români și 40,7% dintre maghiari nu ar permite rromi în județul lor, iar 23,1% din români și 31,4% din maghiari i-ar accepta în județ însă nu în oraș sau în sat. Un alt sondaj recent a găsit că 67% din populația României are resentimente fata de rromi. Numărul este mai mare decât oricare cifră similară pentru orice altă minoritate din România.

Autoritățile gălățene au stabilit că 2.400 de rromi de pe întreg cuprinsul județului nu au acte de identitate sau de stare civilă. Din datele strânse de primărie și centralizate de Serviciul Județean Public Comunitar de Evidență a Persoanei Galați rezultă că 1.325 rromi nu au certificate de naștere sau de căsătorie, alți 1.068 trăind fără acte de identitate. Cei mai mulți trăiesc în comuna Brăhăsești. Aici, 250 de rromi nu și-au bătut capul să-și scotă hârtiile care le dovedesc starea civilă, în vreme ce 450 trăiesc fără acte de identitate.

Alexe Ileana

Bibliografie:

- <http://www.undp.ro/HDR2004-ROM.php>
- <http://rroma.siteuri.ro/discriminare.php>

- <http://www.presidency.ro>.
- <http://www.romanothan.ro/romana/studii/concepte/segr.htm>
- "In Romania nu exista discriminare etnica" - interviu cu Cristian Jura, președintele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării Autor: Marian Chiriac
- European Roma Rights Center. Barriers to the Education of Roma in Europe. Budapesta, 2002
- United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. Fact Sheet No.18, Minority Rights. Accesabil la <http://www.unhchr.ch/html/menu6/2/training.htm>
- Ringold, Dena, Mitchell Orenstein & Erika Wilkens. Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle. Washington DC: The World Bank, 2003, p.19.
- Amnesty International. Using the International Human Rights System to Combat Racial Discrimination. London: 2001.
- Oficiul OSCE pentru comunități rome și sinti www.ohchr.org/odihr/cprsi
- Comisia europeană împotriva rasismului și intoleranței www.coe.int/ecri
- Centrul European de Monitorizare a Rasismului (EUMC) www.eumc.eu.int/eumc
- Open Society Institute (OSI) www.soros.org
- http://www.romanothan.ro/romana/rapoarte/docs/programul_de_monitorizare_a_acce.htm
- Textul integral al plângerii colective a ERRC împotriva Italiei este disponibil pe Internet la: http://www.errc.org/Advocacyletters_index.php.
- ERRC Country Report – Time of the Skinheads: Denial and Exclusion of Roma in Slovakia, poate fi accesat la http://www.errc.org/Countryrep_index.php.
- Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000, aprobată prin Legea nr. 48 din 16 ianuarie 2002, cu modificările și completările ulterioare
- Hotărârea nr. 430 din 25 aprilie 2001 privind aprobarea strategiei guvernului României de îmbunătățire a situației romilor publicată în Monitorul Oficial nr. 252 din 16 mai 2001, modificată prin Hotărârea nr. 522 din 19 aprilie 2006
- „Banca Mondială sprijina România pentru incluziunea socială a romilor” articol publicat în Cronica Română, pag. 8 - 15 iunie 2006
- 2.400 de rromi gălățeni, fără acte – articol apărut în cotidianul Adevărul din data de 13 iunie 2006, pag. 3